

WE CAN TAKE YOU TO THE NEXT LEVEL.

If you're drilling in the North Sea and you need to go to the next level, no one is better equipped to take you there than Transocean Sedco Forex.

That's because we know what it takes. From building the first jackup drilling rig in the U.K. North Sea to drilling the first wells west of the Shetlands and off the Faroe Islands, we've consistently taken our customers to new depths.

We built the first semisubmersible for year-round sub-Arctic drilling in the Barents Sea. That rig, the Transocean Arctic, has drilled more sub-Arctic wells than any other semisubmersible. We launched the world's first fourth-generation semisubmersible, the Polar Pioneer, which drilled the first multi-lateral well from a semisubmersible. Both units are currently working in Norwegian waters.

We also achieved ISO 14001 environmental man-

Transocean SedcoForex
www.deepwater.com

Transocean Offshore (North Sea) LTD.
Asbjørn S. Olsen • Marketing Manager
Transocean House
Crawpeel Road
Altens Industrial Estate
Aberdeen AB12 3LG
+44 1224 427700
www.deepwater.com

agement system accreditation for the Transocean Leader and our UK shore-based facilities.

To bolster our services, we operate a full-scale training school, the first in Aberdeen by an offshore drilling contractor. In addition, the Aberdeen based engineers from our Well Construction Group assist our customers worldwide with everything from applying for environmental permits to planning some of the most complex wells ever constructed.

So the next time you want to take your offshore drilling project to the next level, call Transocean Sedco Forex. We know the way!

Frálandavinna og árin á føroyska málið

Trý tíðarskeið hefur útlandskt árin á føroyska málið gjørt serliga um seg

MÁL
Tórður Jóansson

Tað fyrsta var í sokallaðu Vágsbotnstíðini, næsta, tá ið bretskir trolarar vóru nógv í Føroyum og høvdu partvís føroyska manning, triðja, stríðsárin, tá ið fleiri túsund bretskir hermenn vóru í landinum. Nú frálandavinnan tekur seg upp, kunnu vit ventast nýggj árin

Samfelagsligar rembingar og broytingar, menning í søguni hjá eini tjóð, broytingar í framleiðslu og gerandislívi, framstig og økt samskipti við onnur lond rína altíð við málið. So statt kunnu vit í føroyska málinum finna ábendingar um slíkar hendingar, ið eru farnar fram fyri nógvum árum, mansaldrum og øldum síðani.

Eisini tær broytingar og tann menning, sum fara fram í nútíðini, merkja málid á ymiskan hátt. Nýggj orð og nýggjar vendingar taka seg upp. Annaðhvørt afturat teimum, ið áður vóru, ella í staðin fyri.

Vágsbotnshandilin

Samband við fólk úr øðrum londum hefur rinið við og rínur alveg við málið.

Tíðarskeið, har slíkt samband hefur verið meira enn annars, hefur málið tikið stórt tal á nýyrðum uppi seg. Eitt slíkt tíðarskeið var sokallaða Vágsbotnstíðin, tá ið altjóðaligur handil á fyrsta sinni fór fram í Føroyum.

Í aðrari grein verður okkurt sagt um hesa hendin.

Vágsbotnshandilin virkaði einans tjuðu ár, frá 1767 til 1788; men kortini var árið stórt. Hendin var 19. øld spruttu óivað úr hesum tíðarskeiði, sum góvu føroyingum nýggjar royndir og lótu oyggjarnar upp fyri úrheiminum. Fleiri føroyingar starvaðust í vørugoymslunum og smíðum saman við útendingum, mest Bretum. Og fleiri havnarfólk gjørdust kring í ymskum handverkum. Eisini var hetta fyrstu ferð, at verulig fiskiskapur var í Føroyum; fleiri fólk arbeiddu í fiskavirking, turkaðu saltaðan tosk, saltaðu

sild í tunnur og so framvegis.

Hetta var eisini fyrstu ferð at útendingar í stórum tali válaðu í havnartúnum. Umframt útendingar, ið starvaðust fast í Vágsbotnshandlinum, vóru manningar av atlantiskum hendilskipum og smugglarar. Úrslitið varð, at

flestu havnarfólk - og helst aðrir føroyingar við - skiltu og talaðu hampiligt enskt fleiri ár aftan á, at handilin læt aftur. Og fleiri ensk og onnur orð komu inn í føroyska málið.

Vit eru so heppin, at fyrsta føroyska orðabókin varð skrivað stutt aftan á hetta mundið. Tað var Jens Chr. Svabo, sum frá 1770árunum og til deyðadags í 1824 arbeiddi við stóru føroysku-donskulátinsku orðabók síni, sum tó ikki varð prentað fyrr enn í 1959. Her eru fleiri orð, ið óivað stava frá Vágsbotnstíðini.

Eisini J. H. Schroter (1771-1851), sum var føddur og uppvaksin í Havn, skrivar, at málið, ið talað varð í Tórshavn hetta tíðarskeiðið, var ein blending av føroyskum, enskum og donskum.

Her skulu nevast onkur ensk orð, ið komu inn í føroyskt hetta tíðarskeiðið; summi verða nýtt enn, onnur eru horvin úr málinum aftur. - Orðið »batlari«, nú burturdottið, týðir Svabo til »flösku«, frá enskum »bottle«, og við vanligu føroyska lýsingartíðfestinum »-ari«, hóast meira sannlíkt er, at her verður meint við starvið »butler« í gamla týðninginum, nevniliga ein, sum letur vín og brennivín á flösku; heilt vanligt arbeiði tá - ikki minst í Vágsbotnshandlinum.

Annað orð, sum óivað er frá sama tíðarskeiði, er »beli« úr enskum »belly«, t.e. »búkur« ella »magi«; hjá Svabo er e-ið stutt í »beli«, var tað langt, hevði hann skrivað »beeli«. Eisini hetta orð er farið. - Fleiri dømi kunnu nevast, so sum »fuss« og »fussa« úr enskum »fuss«; »lubbi« og »lubbutur« frá »lubber«; »stumbbla« og »stumbul« úr enskum »stumble«; »trupul« og »trupulleiki«, seinna við eftirfestinum »-leiki«, úr enskum »trouble«, og so framvegis. - Fúlurðið »fukka« er eisini í orðabók Svabos, og hetta

ítriv hefur helst verið í hæddini í tíðarskeiðnum; tað kemur óivað úr enskum »fuck«, er so horvið úr aftur føroyskum, men komið aftur í aftur seinni í enska sniðnum »fokk«. Navnháttarendingin »-a« varð náttúrliga skoytt uppi í fyrra førinum.

Her koma vit til tað týðningarmesta, tá ið útlandsk orð verða tikið inn í føroyskt. Tey mugu kunna sigast á málinum, t.e. framburðurin má laga seg til føroysku ljóðskipanina, og orðið má fáast at virka í málskipanini, tað er at siga, at tað má kunna bendast, fáa skilagott snið og kyn, sum samsvarar við føroyskt annars.

Bretskir trolarar

Frá miðju 19. aldar var nógv samstarv og samskipti millum føroyskar og útlandskar, serliga bretskar, fiskimenn. Í reglugerð til donsk rannsóknar- og verjuskip undir Føroyum verður mælt til at eygleiða og læra nýggjar veiðihættir, sum útlandsk fiskiskip nýta. Og umleið 1850 veiddu fleiri hetlendingar, skotar og aðrir bretar undir Føroyum. So við og við fóru føroyingar í hóptali við hesum skipum, serliga trolarunum, og hetta stóð við langt inn í 20. øld.

Skotskir og enskir fiskimenn vóru javnan í landi, og nógv samskipti var millum føroyingar og sjómenn úr Aberdeen, Hull, Grimsby og aðrastaðni í Bretlandi frá umleið 1860. Og til dømis í maj 1900 fóru fleiri føroyingar til Bretlands at arbeiða fisk har.

Sjálvsagt stóðust kreppur av hesum, og nógvur ósemjur vóru eisini millum føroyingar og bretar. Mest av tí, at føroyski veiðiflotin var aftari, tí einans seglskip úr øðrum málið, og bretar høvdu nógv munabetri eimriknar trolarar, so veiða teirra var nógv størri enn hin føroyska. Og fleiri føroyskir fiskimenn fóru heldur við bretska trolarum enn við føroyskum sluppum, serliga um 1920.

Men samskiptið og samvinnan millum bretar og føroyingar elvi til stórt tal á nýggjum orðum. Nógv orðatilfar í sambandi við fiskivinnu, veiðifor, úrgerð og annað kom inn í málið. Nýggj framlop í vinnulívi høvdu nýggj orð við ser.

Tórður Jóansson undirvisir bretska oljufólkið hjá BP í føroyskum máli

Mynd: Jens Kristian Vang

Dømi um slík orð eru: »fullspit« frá »full speed«, »keys« frá »case«, »boya« frá »buoy«, »kjokkfullur« frá »chock-full«, »slóa« frá »slow«, »tóva« frá »tow«, »tveinur« frá »twine«, »fukka« (um royk ella eim) frá »fume«, »gella« frá »girl« í skotskum framburði, »hál« frá »haul«, »jomp« frá »jump«, »keppur« frá »cap«, »rukka« frá »rooky« ella »rookie«, »skeilett« frá »skylight«, »trolari« frá »trawler«, »dreggj« frá »dredge«, »lora« frá »lower«, og fleiri onnur. - Øll tey føroysku orðini eru vorðin heimasnið, t.e. laga til føroyska ljóð- og málskipan, so sum kallkynsendingin »-ur«, navnháttarendingin »-a« og so framvegis.

Nýggjar avbjóðingar

So hvørt sum nýggj fyrbrigdi og hugtøk koma fram, annaðhvørt í einum samfelag ella uttaneftir, verður eitt málsligt tómrúm, ið má fyllast á einhvønn hátt. Eitt orð má fáast til vega fyri nýggja fyrbrigdið ella hugtakið.

Føroyska er í hesi støðu aftur nú, ið nýggj stórvinna tekur seg upp, nevniliga frálandavinnan. Avbjóðingin snýr seg um tann hóp av hugtøkum og heitum, ið tengd eru at hesi nýggju vinnu; neyðugt er at hava orðatilfar og vendingar, skulu vit kunna tala, skriva og samskipta um frálandavinnu.

Stríðsárin

Fleiri túsund bretskir hermenn vóru í Føroyum frá 1940 til 1945, flestir teirra í Vágnum og í Havn, men eisini á Tvøroyri, á Skálafjørðinum og aðrastaðni í landinum. Yvirhøvur vóru sera góð viðurskipti millum føroyingar og bretarnar, samskiptið og samstarvið var gott, nógv vinabond knýtt við fleiri føroyskar gentur giftust við bretska hesum árum.

Tá ið hugsað verður um, at fólkatalið í Føroyum tá var einans um 30.000, so má tað hava havt stórt árin á málið, at um 6.000 bretar eitt drúgt skifti búleikaðust í oyggjunum. Nógvir føroyingar dugdu væl talað enskt hesi ár og fleiri ár aftaná, og nógv ensk orð komu inn í føroyska málið. Í flestu førum fingur tey hóskað heimasnið, t.e. lagaðu seg væl til ljóð- og málskipanina.

Nókur fá dømi kunnu verða nevnd her: »ókey« frá »okay«, »beibei« frá »bye-bye«, »halló« frá »hello«, »vell« frá »well«, »lorri« frá »lorry«, »dreivari« frá »driver«, »distroyari« ella »oyðari«

frá »destroyer«, »radari« frá »radar«, »svapa« og »svapari« frá »swab«, »spikka« (einans nýtt um enskt) frá »speak«, »tinna« frá »tin« og so framvegis. - Summi eru so framvegis til í føroyskum, onnur eru horvin aftur.

Annar háttur at gera nýggj orð er at umseta útlandskt orð, dømi um hetta er orðið »frálandavinna«, sum er gjørt av vendingini »frá landi« og navnorðinum »vinna«. Orðið er grundað á tað enska »offshore« og kundir kanska eisini verið gjørt av »úr landi«, men tá hevði týðningurin helst verið skeiklaður.

Stundum fáa gomul, ofta ikki longur nýtt, orð nýggja merking; og hetta er ikki óvanligur háttur at víðka um nútíðarlaga orðatilfeingið, ikki einans í føroyskum, heldur í flest øllum málum. Dømi um hetta er »skuggi« í sambandi við sjónvarp og teldur, har flestu føroyingar nýta forna orðið í nýggja týðninginum í staðin fyri »skerm«.

Vanligur háttur í orðasmíði er at gera nýggjar orðasamansetingar, sum í sjálvum sær greiða frá nýggja týðninginum. Dømi um hetta er »akfar«, har sagnorðið »at aka« er sett saman við navnorðinum »far«; ella »evnafrøði«, sett saman av »evni« og »frøði«.

Ofra verða forfesti ella eftirfesti nýtt, tá ið nýggj orð verða gjørd; eitt nú »forskiuli« og »órin«; ella »óttafullur« og »meinaleysur«. Fleiri nýyrði eru vorðin til á aðrar hættir, eitt nú av fyrstu bókstovnum í vendingur ella heitum, av persónsnævnum og so framvegis.

So ivasamt er, hvørt vit hava fyri neyðini at nýta ensk ella onnur útlandsk orð í øllum teimum víðurskiptum og øllum teimum hópum, frálandavinnan fevnir um. Seinastu fimti árin hava til fulnar sýnt, at føroyska málið framvegis er væl ført fyri at evna heimasnið á fyrbrigdum og hugtøkum, ið alsamt stinga seg upp. - Eisini innan frálandavinnu.